

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-5-69-41>

УДК 343.6:004.8(477)

Грига В.В.

Інститут прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого**ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ПОТЕРПІЛИЙ ВІД ЗЛОЧИНУ**

Анотація. Стаття присвячена комплексному дослідженню інституту потерпілого в кримінальному праві та розгляду питань, пов'язаних із можливістю визнання штучного інтелекту потерпілим від злочину. Характеризуються ознаки потерпілого, які можуть бути властиві штучному інтелекту. Особливу увагу звернено на діяння, що можуть бути спрямовані на протидію штучному інтелекту і розглядатися як злочини. Також у статті вказується на шкоду, яка може бути спричинена штучному інтелекту у зв'язку з посяганням на нього та її можливі різновиди. Проведено розмежування терміну потерпілого як суб'єкта кримінального процесу і потерпілого від злочину. Проаналізовано сучасний стан регламентації статусу «електронної особи» та перспективи розвитку. Запропоновано внести зміни до національного законодавства у разі наділення штучного інтелекту певним правовим статусом.

Ключові слова: штучний інтелект, електронна особа, потерпілий, суб'єкт злочину, шкода, посягання на штучний інтелект, інформаційні технології, правовий статус штучного інтелекту.

Hryha Volodymyr

Criminal Justice and Prosecutors' Training Institute,
Yaroslav Mudryi National Law University**ARTIFICIAL INTELLIGENCE AS VICTIM OF CRIME**

Summary. The article is devoted to the comprehensive study institute of victimology in criminal law and some questions concerning possibility to recognize an artificial intelligence as a victim of crime. Have done characteristic about victim of crime, it's peculiarity that may belongs to the artificial intelligence. The article especially pays attention to the actions that may cause to have a counter for the artificial intelligence and may be indicated as act of crime. The article is mentioned about damage, that may be caused to the artificial intelligence and it's possible forms. Has been done demarcation between crime's victim and victim as a subject of criminal proceeding. Analyzed current state of the regulation electronic person's status. The emphasis is also on the lack of appropriate legal regulation and it's perspectives. The report also considers the connection of information security with the research of artificial intelligence, the influence of objects of robotics and artificial intelligence on the modern human life, the possibilities of artificial intelligence, which is physically embodied in the object of robotics, recognition it's as the subject criminal legal relations, in particular as a victim of crime. The positions of scientists on the development of artificial intelligence, as well as the prospects for the influence of electronic personalities on society are given. The following conclusions and suggestions were grounded: 1) artificial intelligence has all signs of a crime's victim: it can be recognized as subject of social relations, the damage may be caused to the artificial intelligence, so it can be recognized as victim of a crime; 2) we need to make changes of national legislation.

Keywords: artificial intelligence, electronic person, victim, subject of crime, damage, impingement on artificial intelligence, information technology, legal status of artificial intelligence.

Постановка проблеми. У теорії кримінального права все частіше постають питання про можливість визнання штучного інтелекту (далі – ШІ) суб'єктом кримінально-правових відносин та суб'єктом злочину. Це пов'язано, перш за все, зі створенням ШІ, який дорівнює інтелекту людини, або перевищує його, та, по-друге, з наслідками науково-технічного прогресу, які можуть виявитися несподіваними в найближчому майбутньому. Констатуємо наявність у ШІ ознак, які дають можливість визнавати його суб'єктом правовідносин, в тому числі і кримінально-правових, вбачається законодавчим розглянути можливість визнання його також і потерпілим від злочину.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема потерпілого від злочину у кримінальному праві має глибокі історичні корені, які спостерігаються з часів становлення цієї галузі. Дослідженням цього інституту займалося багато науковців, зокрема В. Спасович, О. Лохвицький, М. Таганцев, Е. Феррі, Ф. Ліст, Д. Дріль, Ф. Верхам, Г. Шнайдер, Л. Франк, К. Гуценко, В. Дорохов,

В. Дубрівний, М. Дьяченко, Л. Ільїна, Б. Никифоров, В. Кудрявцев, Т. Церетелі, М. Бажанов, В. Борисов, О. Сахаров, Я. Ван Дейк, Е. Ньюман та багато інших вчених. Необхідно звернути увагу на праці тих вчених, які досліджують питання інформаційної безпеки у правовому аспекті. Серед таких науковців варто відзначити О. Радутного, М. Карчевського, О. Баранова, А. Нересяна, В. Навроцького, тощо. Через свою складність та появу нових викликів зазначений напрямок потребує подальшого дослідження.

Метою статті є проведення комплексного аналізу правової природи, сутності і ознак потерпілого від злочину та розгляд питань, пов'язаних із можливістю визнання штучного інтелекту потерпілим у випадку надання йому певного правового статусу. Близькими до поняття потерпілого є «жертва», «постраждалий», які залишаються поза увагою в цій роботі, оскільки за змістом є кримінологічними термінами.

Виклад основного матеріалу. Варто зазначити, що Кримінальний кодекс України (далі – КК України) не містить визначення потерпілого,

проте вказує на певні його види (статті 112, 170, 206 та ін.). Соціальна природа злочину, його характер, ступінь суспільної небезпечності, диференціація кримінального відповідальності певною мірою слугують основою для визначення того чи іншого виду потерпілого від злочину [8, с. 35].

Враховуючи відсутність терміну «потерпілого» в кримінальному законі, науковці пропонували різні варіанти його визначення. Певний час до потерпілого відносили тільки фізичних осіб, згодом перелік поповнився юридичними особами, і навіть державою та суспільством в цілому.

Важливий крок у напрямку законодавчого закріплення терміну «потерпілий» був здійснений у кримінальному процесуальному праві, що знайшло своє у ст. 55 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), відповідно до якої потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди [3].

Проте, необхідно зазначити, що підхід матеріального кримінального права до розуміння потерпілого дещо не збігається із процесуальним і необхідно розмежовувати поняття потерпілого як суб'єкта кримінального процесу і потерпілого від злочину [2]. Відмінність полягає в такому: 1) потерпілим як суб'єктом кримінального процесу виступають фізичні або юридичні особи, а потерпілим у кримінально-правовому значенні є фізичні, юридичні особи, а також держава, інші соціальні утворення або суспільство в цілому; 2) права й обов'язки потерпілого в кримінально-процесуальному значенні виникають в особи з моменту подання заяви про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяви про залучення її до провадження як потерпілого, а у кримінально-правовому розумінні потерпілим визнається особа, якій кримінальним правопорушенням було завдано шкоду або створено небезпеку її завдання, незалежно від того, подала вона заяву чи ні; 3) з кримінально-процесуальної точки зору, якщо внаслідок кримінального правопорушення настала смерть особи, або особа перебуває в стані, який унеможливує подання нею відповідної заяви, то положення про потерпілого поширюються на близьких родичів чи членів сім'ї такої особи, а у значенні матеріального права ним є лише та особа, якій безпосередньо була завдана шкода або погроза заподіяння такої шкоди.

Аналіз вказаних досліджень дає можливість охарактеризувати потерпілого щонайменше за двома ознаками: соціальною та ознакою заподіяння йому шкоди внаслідок вчинення щодо нього кримінального правопорушення.

Перша ознака дає підстави вважати, що потерпілий – це завжди соціальний суб'єкт, елемент соціуму, учасник соціальних відносин (при цьому кримінальне законодавство не розглядає серед таких учасників тварин та інших об'єктів, хоча в деяких країнах, наприклад в Індії, на законодавчому рівні дельфіни визнані високоінтелектуальними ссавцями з розвинутою соціальною організацією, яким властиве людиноподібне самоусвідомлення). Здатність особи як суб'єкта

усвідомлювати свої дії, аналізувати їх, розуміти хто вона є, де знаходиться, які дії вона вчиняє, тощо вже сьогодні є притаманною ШІ, натомість набуття ним певних прав, одержання певного правового статусу є ознаками, якими має бути наділена «електронна особа» у найближчому майбутньому. Тому вважаю, що не має викликати заперечень той факт, що «електронна особа» буде розташована поряд з іншими учасниками соціальних відносин, а як наслідок будуть внесені зміни у доктрину кримінального права і у значущий спосіб поповниться перелік потерпілих від злочину.

Характеризуючи другу ознаку, слід сказати, що суспільну небезпечність злочину визначає та соціальна цінність, яка знаходиться під кримінально-правовою охороною та на яку має місце посягання у випадку вчинення кримінального правопорушення. Такими цінностями є певні блага, права чи інтереси. Якщо ШІ буде наділений певними елементами правового статусу, які характерні для людини або юридичної особи, і ШІ як соціальному актору можливим буде спричинити певну шкоду, в тому числі його законним правам або охоронюваним інтересам, то за цією ознакою можна розглядати ШІ не тільки як об'єкт чи предмет правопорушення, а саме як потерпілого від злочину.

Розвиваючи позицію про другу ознаку, необхідно зупинитися на визначенні шкоди і дослідити, у якому саме вигляді та у який спосіб вона може бути спричинена штучному інтелекту.

З наукової точки зору шкода – це об'єктивна категорія, що являє собою ті зміни, які настали в майновому, фізичному, психічному, моральному стані особи внаслідок вчинення злочину. Шкода, заподіяна кримінальним правопорушенням, і шкода, що є підставою для визнання особи потерпілою, має об'єктивний характер і тому вона включається до об'єктивної сторони злочину [1]. За загальним правилом вона включає в себе фізичну, майнову або моральну шкоду. Фізична полягає у заподіянні ушкодження фізичній цілісності організму людини, а майновою є пряма, безпосередня шкода в майновому чи матеріальному виразі. Якщо відсутня фізична і матеріальна шкода, то як наслідок злочинних дій може бути моральна, яка виступає складовою частиною всякої шкоди, завданої особі кримінальним правопорушенням і полягає у втратах немайнового характеру внаслідок моральних чи фізичних страждань, внаслідок фізичного або психічного впливу, або інших негативних явищ. Це підтверджує постановка Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» від 31 березня 1995 р. (п. 2 абз. 3), відповідно до якої особа, якій злочинно заподіяно моральну, фізичну або майнову шкоду, може пред'явити цивільний позов про стягнення моральної шкоди в кримінальному процесі у межах кримінального провадження, або в порядку цивільного судочинства [5].

На мою думку, у випадку визнання ШІ потерпілим від злочину в частині заподіяння шкоди можуть виникнути деякі особливості. При незаконному втручанні в роботу ШІ може бути застосоване проникнення до їх систем, мереж і вчинення дій, які порушують роботу об'єкта

робототехніки. Можливе навіть відключення його від живлення, яке може розглядатися як посягання на «життя» ШІ. На відміну від людини останне може бути відновлене. Проте, така спроба може мати супротив з боку «електронної особи». Як зазначає Джеймс Баррат автор книги *Our Final Invention: Artificial Intelligence and the End of the Human Era* («Наш останній винахід: штучний інтелект і завершення ери людства»), у межах проекту *Busy Child* людство вперше зіткнулося з розумом, який є більш потужним, ніж розум людини, що усвідомлює себе, переписує власну програму (на її новий варіант витрачається всього декілька хвилин), покращує свій код, знаходить і виправляє помилки, збільшує здатність до засвоєння знань, вирішення завдань і прийняття рішень, вимірює власний коефіцієнт інтелекту IQ за допомогою тестів, готовий до самозбереження [9]. Тут слід зазначити, що коли розробники комп'ютера відключили його від мережі Інтернет з метою його ізолювання від зовнішнього світу, невдовзі виявилось, що і у цьому стані він продовжував свій розвиток. Тому питання про те, чи може йому бути заподіяна фізична шкода залишається відкритим. Можливо, така шкода буде пов'язана із зменшенням або втратою власних ресурсів, які підтримують «життєдіяльність» штучного інтелекту та часом, витраченим на їх відновлення, але знову ж таки, це буде залежати від конкретного випадку та від рівня розвитку «електронної особи». Таким чином, різновидами фізичної шкоди, яка може бути спричинена штучному інтелекту, можливо вважати втрату або зменшення власних ресурсів; зміни, які відбулися у його програмах внаслідок зменшення ресурсів; час, необхідний на відновлення останніх, тощо.

Вважаю, що про майнову шкоду можна буде стверджувати в тому випадку, якщо ШІ буде наділений комплексом прав, характерних для інших суб'єктів правовідносин. Майно або права на нього можуть бути предметом ряду злочинів, передбачених КК України. Так, однією із форм вимагання (ст. 189 КК України) є вимога передачі чужого майна чи права на майно, тощо. Слід сказати, що у сучасну епоху інформаційних технологій поняття майнових прав набуває більш широкого змісту і може бути не прив'язане до конкретного об'єкта права власності. Так, фактичним об'єктом майнових прав визнається певний Інтернет-ресурс [4]. Із цим об'єктом тісно пов'язане доменне ім'я прав – частина простору ієрархічних імен мережі, яка обслуговується групою серверів системи доменних імен. За своїм змістом воно є подібним до засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту. Простіше кажучи, доменне ім'я є засобом ідентифікації певного інформаційного ресурсу в мережі Інтернет, який в нашому випадку може стати похідним засобом індивідуалізації ШІ. Отже, порушення, які зможуть спричинити зміни в цих об'єктах, будуть порівнюватися до порушень майнових прав. Таким чином, навіть у випадку відсутності у ШІ традиційних майнових прав, у спрямованих проти ШІ злочинах може йти мова про шкоду майнового характеру.

Дещо складнішим буде питання імовірності спричинення моральної шкоди. Необхідно зауважити, що питання про зміст та обсяг моральної

шкоди викликає певні дискусії або складності визначення і зараз. Це є оціночним судженням, під яким розуміють втрати немайнового характеру внаслідок моральних чи фізичних страждань і впливу інших негативних явищ, заподіяних незаконним діянням. Загальноприйнятою є думка про те, що моральну шкоду можна відшкодуватися у грошовій формі, на що вказує ряд законів України (Цивільний кодекс України, «Про інформацію», «Про охорону праці», «Про авторське право і суміжні права», та ін.). Оскільки людство буде мати справу із суб'єктом, який у багато разів потужніший, ніж людський розум, здатний до самовідновлення і самозбереження, має можливість переписати свій власний код і зробити все, щоб мінімізувати вплив на нього, то його вразливість і схильність до страждань чи переживань може наближатися до нуля. А тому можна припустити, що моральна шкода не може бути спричинена. З іншого боку, ця позиція може викликати певні зауваження. Якщо провести аналогію з людиною і порівняти її контрольованість і психічну стійкість з діями ШІ, які він виконує для мінімізації впливу на нього, то виникає думка про те, чи такій особі може бути завдана моральна шкода. Можливо, для людини критерії моральної шкоди є одними, а для штучного інтелекту вони будуть проявлятися по-іншому. Знову ж таки, чітку крапку тут ставити не потрібно, тому що у зв'язку з розвитком технологій може бути спричинена шкода іншого виду, яка нам на сьогоднішній день не відома, що за своїм змістом буде подібною до моральної (а можливо стане різновидом такої). На рівні ШІ така шкода буде виражатися у незрозумілих для людини змінах, що будуть відбуватися в процесі діяльності об'єкта робототехніки.

У зв'язку з тим, що людина поступово втрачає контроль над штучним інтелектом (ця тенденція зростає з геометричною прогресією), вона буде намагатися реалізовувати відповідні заходи впливу на нього. Створюючи всі можливості для розвитку суперінтелекту, людина сама надає йому відповідний статус, охорона його та прив'язує до себе. В силу всіх цих обставин, не за горами й протидія штучному інтелекту з боку людини для збереження свого місця під сонцем.

Можна спрогнозувати криміналізацію діянь, пов'язаних з втручанням у діяльність «електронної особи». З метою протидії цьому суб'єкту можуть бути застосовані спроби незаконного втручання в роботу ШІ, що може проявлятися у вчиненні дій, які будуть здатні змінювати чи припиняти певні процеси його діяльності, впливати за допомогою певних технічних засобів для виведення з ладу, змінювати процеси надходження та обробки інформації, знищувати таку інформацію чи її носіїв, застосовувати вірусні явища для блокування роботи ШІ, впливати на єдність зв'язку ШІ із зовнішнім середовищем.

З іншого боку, можливими будуть також ті ситуації, коли люди будуть застосовувати ШІ з метою розробки і створення нових об'єктів. Ними можуть бути як ті, яким дав життя штучний інтелект і обробила людина, чи навпаки, так і ті, які створені взагалі без участі людини. В такому випадку цілком справедливим володільцем прав на цей об'єкт буде сама «електронна особа». Про-

те, люди можуть користуватися такими благами всупереч волі і бажанню законного володільця, що буде породжувати порушення його прав.

О. Радутний висунув гіпотезу про визнання ШІ суб'єктом відповідальності в кримінальному праві, аргументуючи тим, що тягар відповідальності вже не може бути покладений ні на розробника, ні на користувача. То цілком можливими будуть також і посягання, вчинені ШІ проти такого ж ШІ. Прикладом такого може бути військова сфера. В силу сучасного стану озброєння військово розвинутих країн світу штучний інтелект застосовується і буде застосовуватися для проведення різного роду військових операцій. Зрозуміло, що він буде використовуватися з метою протидії такому ж ШІ ворожій сторони. На сучасному етапі розвитку професійної зброї використовуються роботи-вбивці, безпілотні транспортні або повітряні апарати, автономні надзвукові літаки для ураження цілей, тощо. Проте, необхідно зауважити, що це лише мінімальні можливості штучного інтелекту фізично втіленого в об'єкт робототехніки. Але навіть такий вплив уже можна розглядати як злочин, вчинений «електронною особою». Застосування високоточної навідної зброї автономним безпілотним надзвуковим літаком для ураження робота, який застосовує вогнепальну зброю є проявом нанесення останньому ушкоджень, пов'язаних із втратою власних ресурсів і може утворювати ознаки об'єктивної сторони криміналізованого діяння у майбутньому.

Якщо штучний інтелект створюється людиною, то його здібності і можливості можуть бути закладені у межах світогляду людини, в горизонтах її мозкової діяльності. Тобто, при створенні такої особи буде можливість закласти в неї загальноновизнані соціальні цінності, зокрема і щодо недопущення порушення прав інших суб'єктів. Але ж якщо допустити що створений людиною суперінтелект буде створювати наступні рівні інтелектів, то його світогляд та умовиводи можуть бути незрозумілими або незбагненними для людини, що породжує багато сумнівів [6].

Дослідники проблем штучного інтелекту вказують на те, що заходи покарання, які можуть бути застосовані до ШІ (зокрема його ліквідація) будуть неефективними, оскільки він буде розосереджений у просторі за допомогою технології блочних ланцюжків, що призведе до мінімізації впливу на нього. Тому більш ефективним засобом покарання буде компенсаційний напрямок за рахунок активів та можливостей самого штучного інтелекту (стягнення на користь держави, компенсація потерпілому, виконання робіт, надання послуг тощо) [7]. Тому у межах злочинів, вчинених ШІ проти ШІ, потерпілому буде більш вигідно отримати компенсаційне надання послуг на його користь з боку порушника для збереження власних ресурсів, аніж заходи покарання обмежувального характеру.

Європейський парламент прийняв на розгляд проект резолюції про правовий статус роботів як «електронної особи» [10]. Проект Резолюції передбачає наділення роботів статусом «електронної особистості», яка має специфічні права та обов'язки. Це один з кроків до того, що роботи не можуть розглядатися просто інструментами,

тобто об'єктами права, внаслідок чого все важливішим стає питання про те, чи повинні роботи мати власний юридичний статус або ні, а в розглядуваному випадку і можливість визнання їх потерпілими від злочину.

У КК України міститься розділ XVI «Злочини у сфері використання електронно-обчислюваних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку», у якому передбачено склади злочинів, об'єктивною стороною більшості яких є втручання у роботу електронно-обчислюваних систем та їх мереж, вчинення дій, які змінюють режим роботи цих систем, повністю або частково припиняють їх роботу, а також інший вплив за допомогою технічних засобів, які здатні зашкодити роботі цих систем. З цього випливає, що у групі вказаних злочинів електронні системи та їх мережі є предметами чи об'єктами кримінальних правопорушень. Розвиваючи думку про наділення ШІ певним правовим статусом, можна зробити прогноз з приводу того, що в зазначеному розділі КК України предмети та об'єкти цілком закономірно з певними особливостями можуть перетворитися в потерпілих від злочинів, передбачених цим розділом.

Варто зазначити, що питання про визнання ШІ потерпілим, визнання суб'єктом відповідальності, та й взагалі визнання його суб'єктом правовідносин буде мати значення лише до тих пір, поки людство зберігає контроль над суперінтелектом і має можливість на нього впливати. Деякі науковці вважають, що на сьогоднішній день робототехніка не займає значної частини людського життя, проте штучний інтелект буде впроваджений у суспільство так само непомітно, як і масштабні персональні комп'ютери перетворилися у кишенькові смартфони, якими ми користуємося більшу частину нашого часу. Якщо людина не зможе проконтролювати цей процес, то незабаром варто чекати нової декларації, що буде проголошувати права роботів, які займуть наше місце і можливість розпоряджатися власним життям та гарантувати виживання людського виду наблизиться до нуля. В такому разі питання про визнання чи невизнання ШІ потерпілим від злочину буде залежати вже не від нас.

Висновки і пропозиції. Таким чином, можна з упевненістю констатувати той факт, що перед світовим суспільством гостро постало питання про регулювання відносин між людиною та штучним інтелектом. Не є винятком і кримінально-правова сфера суспільних відносин, зокрема і можливість визнання ШІ не тільки суб'єктом, а й потерпілим від злочину. Люди на підсвідомому рівні створюють можливості для того, щоб роботи в усіх сенсах цього слова зайняли місце поряд з ними, надаючи їм певні права, та наділяючи їх певним статусом, тим самим інколи ставлячи під сумнів виживання людського виду. Розвиток методів обробки інформації, застосування з геометричною прогресією суперінтелекту в усіх сферах суспільного життя призведе до появи нових суспільно небезпечних діянь, які будуть заподіювати шкоду нормальній роботі об'єктів робототехніки, що призведе до можливості поповнення переліку потерпілих від злочину. Підсумовуючи викладене, необхідно зауважити, що для штучного інтелекту характерними є ті

ознаки, які властиві звичним для нас потерпілим. Зокрема, він може визнаватися соціальним суб'єктом, оскільки буде учасником суспільних відносин, а також існує можливість заподіяння йому шкоди з певними особливостями. У такому

випадку необхідним буде реформування законодавства у частині криміналізації діянь, внесення змін до чинного КК України в частині визначення потерпілих від злочину та до КПК щодо зміни та доповнення поняття потерпілого.

Список літератури:

1. Бояров В.І. Деякі проблемні питання правового статусу потерпілого в КПК України. *Часопис Академії Адвокатури України*. 2013. № 21 (4'2013).
2. Зенова М.В. Поняття, ознаки й види згоди (прохання) потерпілого. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. № 71.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. №4651-VI / Верховна рада України. *Голос України*. 2012. № 90–91.
4. Нересян А., Василенко О. Майнові права у цифрову епоху: кримінально-правовий аспект. *ІТ Право*. 2018. № 7.
5. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» від 31 березня 1995 р. *Постанови Пленуму Верховного Суду України (1973–2004) / за загальною редакцією В.Т. Маляренка*. Київ, 2004.
6. Радутний О.Е. Кримінальна відповідальність штучного інтелекту. *Інформація і право*. 2017. № 2(21).
7. Радутний О.Е. Штучний інтелект як суб'єкт злочину. *Інформація і право*. 2017. № 4(23).
8. Сенаторов М.В. Потерпілий від злочину в кримінальному праві : монографія / за ред. В.І. Борисова. Харків, 2006. 208 с.
9. Barrat James. Our Final Invention: Artificial Intelligence and the End of Human Era. URL: <http://www.tor.com/2013/09/20/our-final-invention-excerpt>
10. Wakefield Jane. MEPs vote on robots' legal status – and if a kill switch is required. URL: <http://www.bbc.com/news/technology-38583360>

References:

1. Boiarov V.I. (2013). Deiki problemni pytannia pravovoho statusu poterpiloho v KPK Ukrainy [Some problem aspects of victims' legal status in Ukraine's CPC]. *Chasopys Akademii Advokatury Ukrainy*, no. 21 (4'2013).
2. Zenova M.V. (2014). Poniattia, oznaky u vydy zghody (prokhannia) poterpiloho [The concept, signs and types of victim's agreement (request)]. *Aktualni problemy derzhavy i prava*, no. 71.
3. Criminal Procedural Code of Ukraine: Law of Ukraine dated April 13, 2012 No. 4651-VI / The Verkhovna Rada of Ukraine. *Holos Ukrainy*, no. 90-91.
4. Neresian A., Vasylenko O. (2018). Mainovi prava u tsyfrovu epokhu: kryminalno-pravovyi aspekt [Property rights in digital era: criminal aspect]. *IT Pravo*, no. 7.
5. Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy «Pro sudovu praktyku v spravakh pro vidshkoduvannia moralnoi (nemainovoi) shkody» vid 31 bereznia 1995 r. [On judicial practice in cases of moral (immaterial) compensation: Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine of March 10, 1995]. *Postanovy Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy (1973–2004)*. Kyiv, 2004.
6. Radutnyi O.E. (2017). Kryminalna vidpovidalnist shtuchnoho intelektu [The criminal responsibility of Artificial Intelligence]. *Informatsiia i pravo*, no. 2(21).
7. Radutnyi O.E. (2017). Shtuchnyi intelekt yak subiekt zlochyynu [The Artificial Intelligence as subject of crime]. *Informatsiia i pravo*, no. 4(23).
8. Senatorov M.V. (2006). Poterpilyi vid zlochyynu v kryminalnomu pravi [The victim of crime in criminal law]. Kharkiv (in Ukraine).
9. Barrat James. Our Final Invention: Artificial Intelligence and the End of Human Era. URL: <http://www.tor.com/2013/09/20/our-final-invention-excerpt>
10. Wakefield Jane. MEPs vote on robots' legal status – and if a kill switch is required. URL: <http://www.bbc.com/news/technology-38583360>